

Research Article

Dor: 20.1001.1.25385968.1402.18.1.19.6

Sample areas of tourism and development of local communities (case study: Quri Qaleh village in Kermanshah province)

Receive Date: 24 December 2020

Accept Date: 10 January 2022

ABSTRACT

Introduction: In order to reduce the increasing challenges of rural settlements, especially in developing countries, tourism development is an option that most scholars agree on. Geotourism is one of the most important subsectors of the tourism industry, one of its main goals is the development of local communities. The Qori Qale tourism sample area has always welcomed a significant number of tourists in recent years due to its natural and human attractions.

Research aim: Considering the nature of geotourism, the main objective of the present study is to investigate how it affects key dimensions of rural development and to identify factors affecting the development of the impact of geotourism.

Methodology: In terms of methodology, this study is in the descriptive-analytical research group. The statistical population includes all tourism sector activists, among whom 119 people were selected completely randomly. The main tool for collecting field data is a researcher-made questionnaire, the validity and reliability of which have been examined and confirmed based on the principles of field research. Descriptive and inferential statistics were used in SPSS software to analyze the data.

Studied Areas: This study was conducted in the Quri Qaleh tourism sample area (located in Kermanshah province).

Results: The research findings showed that the impact of geotourism on the economic dimension of rural development was lower than the average level with an average of 2.928, and in the social and environmental dimensions, it was higher than the average level with an average of 3.31 and 3.337, respectively. The findings of the study on the overall impact of geotourism on the local community showed that the average obtained with a value of 3.124 was higher than the average level. The findings of the final fitted regression model showed that about 28 percent of the variance of the dependent variable was explained by the three variables of active cooperation of residents in the field of tourism (Beta = 0.473), financial support from the government sector (Beta = 0.429), and active cooperation of rural managers with rural residents (Beta = 0.228).

Conclusion: Geotourism development is influenced by various factors, and among them, local community participation, sustainable support from the government sector, and efficient rural management play a key role in geotourism development. Overall, geotourism development depends on comprehensive management of geotourism development in tourism destinations.

KEYWORDS: E Tourism, geotourism, rural development, local communities, Sample areas of tourism

فصلنامه علمی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی

دوره ۱۹، شماره ۱ (پیاپی ۶۶)، بهار ۱۴۰۳

شاپای چاپی ۵۹۶۸-۲۵۳۸ شاپای الکترونیکی ۵۹۵۸-۲۵۳۸

<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>

صص. ۲۵۶-۲۳۹

Dor: 20.1001.1.25385968.1402.18.1.19.6

مقاله پژوهشی

مناطق نمونه گردشگری و توسعه جوامع محلی (مطالعه موردی: روستای قوری قلعه در استان کرمانشاه)

تاریخ دریافت: ۴ دی ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ۲۰ دی ۱۴۰۰

چکیده

مقدمه: در راستای کاهش چالش‌های فزاینده سکونتگاه‌های روستایی به ویژه در کشورهای در حال توسعه، توسعه گردشگری گزینه‌ای است که اکثر اندیشمندان بر روی آن اتفاق نظر دارند. ژئوتوریسم از مهم‌ترین زیربخش‌های صنعت گردشگری است که یکی از اهداف اصلی آن، توسعه جوامع محلی است. منطقه نمونه گردشگری قوری قلعه به واسطه جاذبه‌های طبیعی و انسانی، طی سال‌های اخیر همواره پذیرای تعداد قابل توجهی از گردشگران بوده است. **هدف:** با توجه به ماهیت ژئوتوریسم، بررسی چگونگی اثرگذاری آن بر ابعاد کلیدی توسعه روستایی و شناسایی عوامل موثر بر توسعه اثرگذاری ژئوتوریسم، هدف اصلی پژوهش حاضر است.

روش‌شناسی تحقیق: به لحاظ روش‌شناسی این مطالعه در گروه پژوهش‌های توصیفی - تحلیلی قرار دارد. جامعه آماری شامل تمامی فعالان گردشگری است که در میان آن‌ها ۱۱۹ نفر به صورت کاملاً تصادفی انتخاب شده‌اند. ابزار اصلی جهت گردآوری داده‌های میدانی، پرسشنامه محقق ساخته است که روایی و پایایی آن بر اساس اصول پژوهش‌های میدانی مورد بررسی و تأیید قرار گرفته است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آمار توصیفی و استنباطی در نرم‌افزار SPSS استفاده شد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: این مطالعه در منطقه نمونه گردشگری قوری قلعه (واقع در استان کرمانشاه) انجام گرفته است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد اثرگذاری ژئوتوریسم بر بعد اقتصادی توسعه روستایی با میانگین ۲/۹۲۸، پایین‌تر از سطح متوسط بوده و در بعد اجتماعی و زیست‌محیطی به ترتیب با میانگین ۳/۳۱ و ۳/۳۳۷، بالاتر از سطح متوسط بوده است. یافته‌های بررسی وضعیت کلی اثرگذاری ژئوتوریسم بر جامعه محلی نشان داد میانگین حاصل شده با مقدار ۳/۱۲۴، بالاتر از سطح متوسط بوده است. یافته‌های مدل رگرسیونی برازش شده نهایی نشان داد حدود ۲۸ درصد از واریانس متغیر وابسته به واسطه سه متغیر همکاری فعالانه اهالی در زمینه گردشگری ($Beta = ۰/۴۷۳$)، حمایت مالی بخش دولتی ($۰/۴۲۹ = Beta$) و همکاری فعال مدیران روستایی با اهالی روستا ($Beta = ۰/۲۲۸$) تبیین شده است.

نتایج: توسعه ژئوتوریسم معلول عوامل مختلفی است و در این میان مشارکت جامعه محلی، حمایت پایدار بخش دولتی و مدیریت روستایی کارآمد، نقش کلیدی را در توسعه ژئوتوریسم ایفا می‌نمایند. در مجموع توسعه ژئوتوریسم در گروه مدیریت جامع توسعه ژئوتوریسم در مقاصد گردشگری است.

کلیدواژه‌ها: گردشگری، ژئوتوریسم، توسعه روستایی، اجتماعات محلی، مناطق نمونه گردشگری

مقدمه

در دهه‌های اخیر جوامع روستایی در ابعاد اصلی توسعه پایدار با چالش‌ها و مسائل متعددی (Gittins & McElwee, 2023) نظیر شرایط ضعیف اقتصادی، ضعف و کمبود زیرساخت‌ها، سطح پایین رفاه اجتماعی (Wu et al., 2022)، فقر (Nordbø, 2022)، پیروی جمعیت، مهاجرت جوانان (Liu et al., 2020; Ghaderzadah et al., 2023)، آلودگی زیست محیطی (Ma et al., 2024) و ... مواجه هستند. در راستای کاهش و حل این چالش‌ها، استراتژی‌های متعددی در نواحی روستایی اجرا شده است (Yang & Xu, 2022) و در این میان، توسعه گردشگری از مهم‌ترین استراتژی‌های توسعه روستایی است (Nordbø, 2022; Chen et al., 2022; Qu & Zollet, 2023). زیرا به واسطه توسعه گردشگری می‌توان بهبود چشم انداز اشتغال، ارتقای کیفیت زندگی و استانداردهای زندگی، افزایش درآمد (Mariam et al., 2024: 15)، رشد اقتصاد محلی، توسعه فعالیت‌های کشاورزی و غیرکشاورزی، فروش مازاد تولیدات و محصولات (Krasavac et al., 2018: 1574)، توسعه فرصت‌های کارآفرینی، حفاظت از فرهنگ و محیط طبیعی مقاصد گردشگری (Verma et al., 2024: 1) و ... را انتظار داشت.

با توجه زیرشاخه‌های متعدد صنعت گردشگری، در حال حاضر ژئوتوریسم یکی از مهم‌ترین زیرشاخه‌های گردشگری پایدار است که عنوان گردشگری سبز را برای آن نیز استفاده کرده‌اند (دربان آستانه و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۸۹). این بخش از صنعت گردشگری با توجه به ماهیت آن، تا حد زیادی خود را با دیگر بخش‌های توریسم پایدار مانند اکوتوریسم، گردشگری روستایی، گردشگری فرهنگی، گردشگری جامعه - محور و گردشگری خیرخواهانه ادغام کرده است (قنبری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱۱). در ژئوتوریسم تمرکز اصلی بر روی ویژگی‌های زمین‌شناسی و چشم‌انداز طبیعی معطوف است و دستاورد نهایی آن در کنار پایداری محیط، احیا و بهره‌برداری از میراث فرهنگی جامعه بومی (ذکاوت و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۷۶)، رفاه و بهزیستی جوامع محلی است (خسروی، ۱۳۹۱: ۴۷).

در میان انواع مختلف جاذبه‌های ژئوتوریستی، غارها یکی از پربازدیدترین مقاصد گردشگری هستند (مختاری، ۱۳۹۳: ۹۴؛ ذکاوت و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۷۶). در برخی از موارد ممکن است برخی از جاذبه‌های ژئوتوریستی نظیر غارها در مجاورت سکونتگاه‌های روستایی قرار گرفته باشند. در این حالت این جاذبه ژئوتوریستی بخش مهمی از سرمایه گردشگری روستا محسوب می‌گردند و این همجواری می‌تواند به شیوه‌های مختلف از جمله مطرح شدن روستا در میان گردشگران داخلی و خارجی، سازمان‌ها و نهادهای فعال در بخش گردشگری و ... در فرایند توسعه روستایی نقش کلیدی را ایفا نماید (صفوی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۷۴؛ جمینی و همکاران، ۱۴۰۳: ۲۲۱-۲۲۰).

بررسی‌ها نشان می‌دهد به واسطه قرار گرفتن غار قوری قلعه در منطقه نمونه گردشگری قوری قلعه، این منطقه گردشگری یکی از جاذبه‌های ژئوتوریستی کلیدی شهرستان روانسر، استان کرمانشاه و حتی غرب ایران است. به واسطه پدیده همجواری، روستای قوری قلعه و ساکنان آن در کانون تأثیرپذیری از این جاذبه ژئوتوریستی قرار گرفته‌اند (جمینی و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۹). به واسطه جذابیت‌های متعدد این ژئوسایت گردشگری و محدوده اطراف آن، این فضای گردشگری سالانه پذیرای تعداد قابل توجهی از گردشگران است که دلیل اصلی تعداد زیاد بازدیدکنندگان این منطقه، وجود غار قوری قلعه به عنوان یک جاذبه ژئوتوریستی منحصر به فرد است (Jamini & Dehghani, 2024: 90). با توجه به مزایای متعددی که برای صنعت گردشگری به صورت کلی و ژئوتوریسم به صورت تخصصی ذکر شده است، بررسی اثرات پدیده ژئوتوریسم بر جامعه محلی می‌تواند در توسعه مطالعات مربوط به ژئوتوریسم و جامعه محلی مرتبط با آن مفید واقع گردد.

زیرا بررسی‌ها نشان می‌دهد در خصوص اثرات ژئوتوریسم بر ساکنان مقاصد گردشگری نه تنها در سطح کشورمان بلکه در سطح جهانی، مطالعات اندکی صورت گرفته است (Ólafsdóttir and Tverijonaite, 2018: 3). همچنین با توجه به اینکه در راستای توسعه انواع بخش‌های صنعت گردشگری، شناسایی عوامل موثر بر توسعه آن یک اقدام مطالعاتی و مدیریتی مفید و کارآمد است (Everett, 2019, Massidda et al., 2022)، بنابراین شناسایی عوامل موثر بر توسعه اثرگذاری ژئوتوریسم نیز بر جوامع محلی از اهمیت بسزایی برخوردار است. با این اوصاف با توجه به خلأ مطالعاتی قابل توجه در زمینه اثرات ژئوتوریسم بر ذینفعان، اهمیت منابع ژئوتوریستی در روند دستیابی به توسعه پایدار روستایی در ابعاد مختلفی و اهمیت شناسایی عوامل موثر بر اثرگذاری ژئوتوریسم بر جامعه محلی، محققان در مطالعه حاضر به دنبال پاسخگویی به سوال‌های زیر هستند: میزان اثرات ژئوتوریسم بر هر

یک از ابعاد توسعه در روستای قوری قلعه به چه صورتی است؟ عوامل مرتبط با اثرگذاری ژئوتوریسم بر جامعه ساکن در روستای قوری قلعه کدامند؟ و مهم‌ترین تعیین‌کننده‌های اثرگذاری ژئوتوریسم بر جامعه ساکن در روستای قوری قلعه کدامند؟

به لحاظ مفهومی اصطلاح ژئوتوریسم ترکیبی از سه مؤلفه فرم‌ها، فرآیندها و گردشگری^۱ است که در این میان، فرم‌ها شامل مناظر موجود با ویژگی‌ها و اجزای آن‌ها می‌شود و فرآیندها شامل فعالیت‌های زمین‌ساختی، هوازدگی، رسوب گذاری و ... بوده و گردشگری به بعد انسانی منعکس شده در فعالیت‌های توریستی و درک زمین‌شناسی و ژئومورفولوژی، در میان دیگران اشاره دارد (Carrión-Mero et al, 2021: 3). بهره‌وری از ژئوتوریسم به عنوان یک ابزار مفید برای ترویج میراث طبیعی و فرهنگی و همچنین تقویت توسعه اقتصاد محلی و منطقه‌ای و راهبردی برای مقابله با معضلات معیشتی و بیکاری محلی از دهه ۱۹۹۰ مطرح شده است (ذکاوت و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۷۶). بررسی‌ها نشان می‌دهد تا سال ۱۹۹۷ تعریف مشخصی از ژئوتوریسم ارائه نشده بود و در این سال جاناتان تورتلات تعریف زیر را از ژئوتوریسم ارائه کرد: ژئوتوریسم نه تنها شامل محیط می‌گردد بلکه تمام جنبه‌های سفر را شامل می‌شود و نوعی از صنعت توریسم است که کاراکترهای جغرافیایی محیط (محیط، تاریخ، زیبایی شناختی، فرهنگ و تمدن) یک مکان را ارتقا می‌دهد و یا پایدار می‌سازد و در نهایت باعث رشد و توسعه وضعیت زندگی ساکنان محلی می‌شود (قنبری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱۱-۱۱۰). همچنین سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) اشاره می‌کند که ژئوتوریسم به معنای سفر به سرزمینی است که در آن گردشگران به صراحت درک می‌کنند که منظره‌ای که مشاهده می‌کنند حاوی اشکال منحصر به فردی است که توسط فرآیندهای پویا تشکیل شده است (Carrión-Mero et al, 2021: 3).

در صورتی پایبندی ما به این اصل که ژئوتوریسم به‌عنوان شاخه‌ای از گردشگری پایدار، کارایی زیادی را در حفاظت خاک، کاهش فقر، توانمندسازی جوامع محلی، توسعه اقتصادی جوامع محلی (اکبریان، ۱۴۰۰: ۲۱)، فراهم نمودن دروازه‌های انتقال دانش به جوامع محلی، کاهش مهاجرت و ... را دارد و به‌عنوان ابزاری مهم در راستای نیل دستیابی به توسعه پایدار روستایی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی می‌توان از آن استفاده نمود (دربان آستانه و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۸۹)، لازم است با اتکا به شیوه‌های مختلف و مدیریت کارآمد مقاصد ژئوتوریستی گردشگران، زمینه‌های لازم برای انتفاع بیشتر جوامع محلی از ژئوتوریسم فراهم گردد. از این‌رو با توجه به اینکه صنعت گردشگری منبع اصلی درآمد و معیشت بسیاری از ساکنان مقاصد گردشگری است، شناسایی عوامل موثر بر بخش‌های مختلف صنعت گردشگری از جمله ژئوتوریسم از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است (Bellia et al., 2021). بررسی‌ها نشان می‌دهد علی‌رغم اینکه مطالعات اندکی در زمینه اثرات ژئوتوریسم بر جوامع محلی انجام گرفته است، با این وجود در ادامه به نتایج چند مطالعه مرتبط با موضوع مورد بررسی پرداخته می‌شود.

اوبرادوویچ^۲ و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی با هدف بررسی اثرات ژئوتوریسم بر جوامع محلی در پارک ملی فروشکا گورا^۳ در کشور صربستان به این نتیجه رسیدند که به طور کلی ساکنان محلی به‌ویژه زمانی که صحبت از پایداری محیط‌زیست، حفاظت از منابع و حفظ باشد، نسبت به رشد ژئوتوریسم نگرش حمایتی دارند و آنها معتقد هستند هستند که گردشگری باید به دقت سازماندهی شود و در عین حال رضایت گردشگران را تضمین کند و منافع اقتصادی ایجاد کند. همچنین نتایج پژوهش نشان داد جمعیت محلی عموماً از توسعه ژئوتوریسم حمایت می‌کنند، اما در مورد هزینه‌های اجتماعی توسعه گردشگری نگرانی‌هایی در میان آنها وجود دارد. سانتی^۴ و همکاران (۲۰۲۴) در مطالعه‌ای در خصوص ژئوتوریسم در ژئوپارک آیجن بانووانگی در کشور اندونزی نشان دادند ژئوتوریسم با افزایش آگاهی زیست محیطی، توانمندسازی اقتصادی جوامع محلی، حفظ تعادل بین بازدیدهای گردشگری و حفاظت از جاذبه‌های گردشگری، در توسعه پایدار مقاصد گردشگری اثرگذار است. نتایج پژوهش کاریلو - هراندز^۵ و همکاران (۲۰۲۴) در ارتباط با ژئوتوریسم و ژئوآموزش به عنوان رویکردی جامع برای توسعه اجتماعی و اقتصادی مناطق روستایی واقع در لس سانتوس، سانتاندر، کلمبیا^۶ نشان داد ژئوتوریسم به واسطه جذب گردشگران منافع متعدد اقتصادی و اجتماعی را به همراه دارد و می‌تواند در وضعیت توسعه پایدار روستایی اثرگذار باشد.

¹ forms, processes, and tourism

² Obradović

³ Fruška Gora

⁴ Santi

⁵ Carrillo-Hernández

⁶ Los Santos Municipality, Santander, Colombia

نتایج پژوهش دیوسالار (۱۳۹۲) با هدف بررسی نقش ژئوتوریسم در توسعه پایدار فرهنگی شهرهای ساحلی شهرستان‌های نوشهر و چالوس نشان داد ژئوتوریسم از طریق اثر بر متغیرهایی نظیر احیای فرهنگ محلی، ایجاد پارک‌های طبیعی و نگهداری و حفاظت طبیعت، افزایش غرور و روح همبستگی و افزایش آگاهی ساکنان محلی درباره شناخت از محیط و میراث باستانی آن‌ها، در توسعه پایدار فرهنگی شهرهای ساحلی اثرگذار بوده است. نتایج پژوهش جمینی و همکاران (۱۳۹۶) با هدف بررسی اثرات ژئوتوریسم بر توسعه کارآفرینی در روستاشهر قوری قلعه نشان داد ژئوتوریسم به عنوان یک مولفه اقتصادی و اجتماعی بر توسعه کارآفرینی اثر آماری معناداری را داشته است. نتایج مطالعه کریم پور ریحان و همکاران (۱۳۹۸) با هدف بررسی تأثیر اکوتوریسم و ژئوتوریسم بر افزایش توان اقتصادی مردم بومی منطقه جنوب گرمسار نشان داد اکوتوریسم و ژئوتوریسم از طریق تأثیر در اشتغال‌زایی و ایجاد تنوع شغلی، افزایش قیمت اراضی، بهبود نحوه تعامل مردم با گردشگران، بهبود امکانات آموزشی و سطح آگاهی مردم، افزایش امکانات و خدمات به ویژه در زمینه گردشگری، احداث فروشگاه‌ها و مغازه‌های متعدد، توسعه بازارهای جدید برای فروش محصولات محلی و ... دارای توانمندی‌های زیادی در منطقه مورد مطالعه است. دربان آستانه و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با هدف بررسی نقش ژئوپارک قشم در توسعه جوامع محلی نشان دادند ژئوتوریسم در حفاظت از میراث تاریخی و طبیعی، آموزش و حفظ فرهنگ بومی و رونق اقتصاد جامعه محلی اثرگذار بوده است. اکبری‌ان (۱۴۰۰) در پژوهشی اقدام به ارزیابی اثرات زیست‌محیطی توسعه ژئوتوریسم در جزیره هرمز نموده است. نتایج این پژوهش نشان داد ژئوتوریسم علاوه بر اثراتی نظیر عدم مهاجرت جمعیت از جزیره، توسعه مشاغل، حفظ آثار تاریخی، آسایش مردم، توسعه زیرساخت‌ها، اقتصاد جوامع محلی و نیز تبادلات فرهنگی در جزیره، اثرات زیست‌محیطی مثبتی را بر این فضای جغرافیایی به همراه داشته است. نتایج پژوهش ذکاوت و همکاران (۱۴۰۳) در خصوص پیشران‌های مدیریت محلی ژئوسایت و ژئوتوریسم در استان لرستان نشان داد مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی، شخصیت‌سازی نیروی انسانی مطابق با خواسته‌های فرهنگ گردشگران، آموزش روش‌های نوآورانه برای هدایت ژئوپارک‌ها، معرفی مزیت‌های رقابتی و ارزش اقتصادی ژئوتوریسم، مدیریت مشارکتی در جهت افزایش نقش فعال محلی در ژئوتوریسم، شناخت و تفسیر نیازها، علایق علمی، آموزشی و توریستی گردشگران، تبلیغات و بازاریابی تولیدات و محصولات نوآورانه محلی، مشارکت ذینفعان دولتی، صاحبان کسب و کارها و سازمان‌های غیردولتی، مدیریت مالی، دارایی‌های منطقه‌ای و پتانسیل‌های ژئوتوریسم و مدیریت مشاغل گردشگری برای رشد و توسعه ژئوپارک‌ها، مهم‌ترین پیشران‌های کلیدی مدیریت محلی ژئوتوریسم هستند.

همان‌طور که عنوان گردید در زمینه تأثیرگذاری ژئوتوریسم بر جوامع محلی و به عبارتی دیگر ذینفعان گردشگری، مطالعات اندکی صورت گرفته است. با این وجود اثرات ژئوتوریسم بر جوامع محلی متناسب با شرایط انسانی و طبیعی مقاصد گردشگری و همچنین کمیت و کیفیت بازدید گردشگران و ... در همه فضاهای جغرافیایی یکسان نبوده و متناسب با شرایط زمانی و مکانی، این اثرات متفاوت بوده است. همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد علاوه بر مطالعات اندک در زمینه اثر ژئوتوریسم بر جوامع محلی، تاکنون در زمینه عوامل مرتبط و موثر بر اثرات ژئوتوریسم بر جوامع محلی نیز مطالعه‌ای صورت نگرفته است. از این حیث پژوهش حاضر به لحاظ موضوع مورد بررسی تا حد زیادی دارای نوآوری است.

روش پژوهش

با توجه به اهداف در نظر گرفته شده برای پژوهش حاضر، این مطالعه از نوع پژوهش‌های کمی و کاربردی است که در آن از روش توصیفی - تحلیلی برای تحلیل داده‌ها استفاده شده است. این پژوهش به لحاظ زمانی تک مقطعی بوده است و در بازه زمانی ۶ ماهه (اردیبهشت تا آخر مهرماه سال ۱۴۰۳) انجام گرفته است. جامعه آماری پژوهش شامل تمام افراد ساکن در روستای قوری قلعه و شاغل در مجاورت غار قوری قلعه است (بر اساس نتایج آخرین سرشماری نفوس و مسکن جمعیت روستای قوری قلعه ۸۹۱ نفر بوده است) که از میان آن‌ها ۱۱۹ نفر به عنوان نمونه آماری جهت تکمیل پرسشنامه‌ها به صورت کاملاً تصادفی انتخاب شده‌اند. ابزار اصلی پژوهش جهت گردآوری داده‌های میدانی مورد نیاز، پرسشنامه محقق ساخته است که روایی آن با مراجعه به محققان و کارشناسان عرصه گردشگری، ضمن انجام اصلاحات مد نظر آن‌ها، تأیید شده است. برای بررسی پایایی ابزار مورد استفاده پیش‌آزمون (با تعداد ۳۰ پرسشنامه) انجام گرفت که طی آن ضریب آلفای کرونباخ حاصل شده برای بخش مختلف پرسشنامه بیشتر از ۰/۷ بود و پایایی ابزار مورد استفاده تأیید گردید. لازم به ذکر است پرسشنامه مورد استفاده در دو بخش اصلی طراحی شده است.

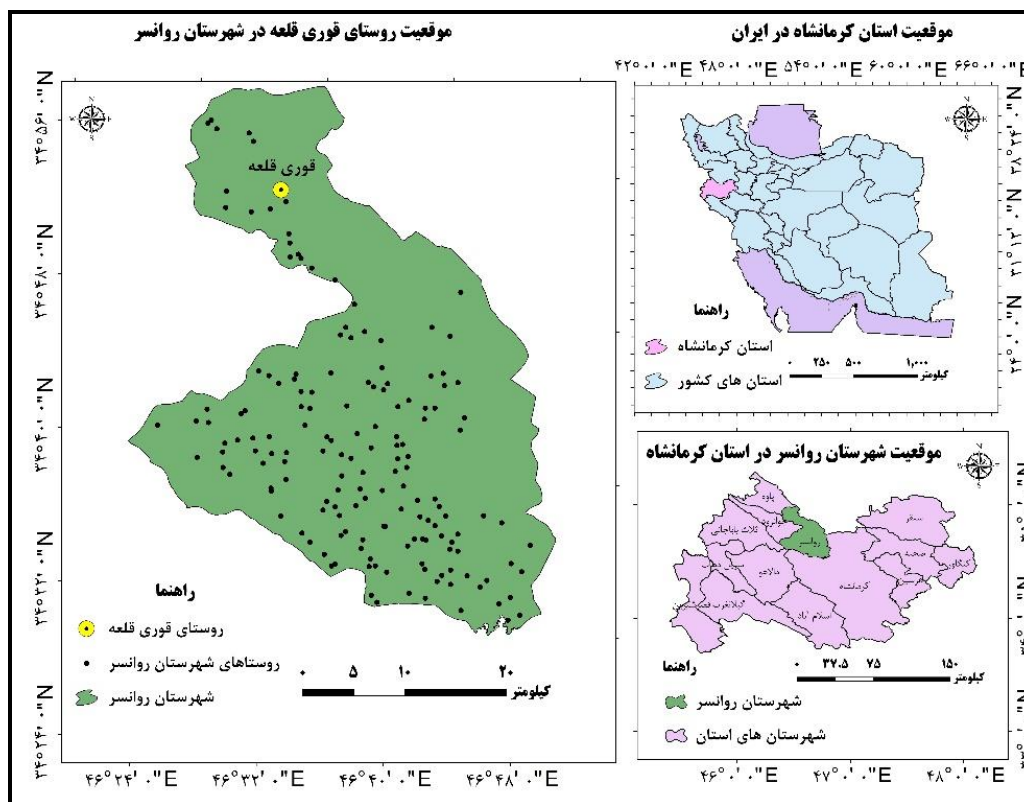
بخش اول مربوط به متغیرهای مستقل پژوهش مانند سن، جنس، بعد خانوار، سابقه سکونت در روستا می‌شود و بخش دوم به اثرات ژئوتوریسم بر جامعه محلی در قالب سه بعد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی اختصاص یافته است (جدول ۱). به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از آمار توصیفی (جدول توزیع فراوانی) و استنباطی (آزمون مقایسه میانگین، ضریب همبستگی و رگرسیون خطی) در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

جدول ۱. جزئیات ابزار جمع آوری داده‌های میدانی

متغیر	جزئیات متغیر	ضریب آلفای کرونباخ
مستقل	سن، بعد خانوار، درآمد، سابقه سکونت، جنس، تحصیلات، شغل اصلی، شغل فرعی، دسترسی به اینترنت، استفاده از شبکه‌های اجتماعی، تبلیغات از طریق شبکه‌های اجتماعی (فضای مجازی)، تبلیغات از طریق گردشگران، تبلیغات از طریق رسانه‌های جمعی، حمایت مالی بخش دولتی، سرمایه گذاری مالی بخش خصوصی، سرمایه اجتماعی جامعه محلی، برگزاری دوره‌های آموزشی فعالیت در بخش گردشگری، همکاری فعال مدیران روستایی با اهالی روستا و همکاری فعالانه اهالی در زمینه گردشگری	-
وابسته	اثرات اقتصادی ژئوتوریسم (اثر ژئوتوریسم بر درآمد، تعداد شاغلان، افزایش ارزش زمین، ارزش مسکن، سرمایه گذاری در روستا، میزان پس انداز، فروش تولیدات محلی، توسعه بازارها / فروشگاه / مغازه محلی، اشتغال زنان، تنوع شغلی (صنایع دستی، غذای خانگی و ...))، گرایش به سوی فعالیت‌های اقتصادی با ریسک‌پذیری، خلاقیت و نوآوری، احداث اقامتگاه / محل اسکان و ... گردشگری، راه اندازی کارگاه صنایع دستی و بهبود زیرساخت حمل و نقل)، اثرات اجتماعی ژئوتوریسم (اثر ژئوتوریسم بر کمک به ماندگاری جمعیت، گرایش به ادامه تحصیل در میان جوانان، مشارکت در کارهای گروهی، همکاری اهالی، میزان اعتماد اهالی به یکدیگر، احیای آداب و رسوم سنتی، انگیزه پیشرفت، ارتقای روحیه مهمان نوازی و آگاهی روستاییان) و اثرات زیست محیطی ژئوتوریسم (اثر ژئوتوریسم بر توجه روستاییان به رعایت بهداشت در محیط روستا، دفع بهداشتی آب‌های سطحی، آگاهی زیست محیطی، احترام به محیط زیست، مدیریت پسماند (جمع آوری و دفن) و حفاظت از جاذبه‌های گردشگری)	اثرات اقتصادی ژئوتوریسم = ۰/۷۴۸ اثرات اجتماعی ژئوتوریسم = ۰/۷۳۴ اثرات زیست محیطی ژئوتوریسم = ۰/۷۱۷

قلمرو جغرافیایی پژوهش

غار قوری قلعه به عنوان شاخص‌ترین جاذبه گردشگری شهرستان روانسر و منطقه اورامانات و همچنین یکی از مهمترین مناطق نمونه گردشگری استان کرمانشاه و ایران است (جمینی و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۹) که سالانه پذیرای تعداد زیادی از گردشگران از نقاط مختلف کشور است (قادرمرزی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۱۳). بر اساس شواهد عینی ساکنان روستای قوری قلعه دینفعان اصلی پدیده ژئوتوریسم ناشی از غار قوری قلعه هستند. این روستا بر اساس نتایج آخرین سرشماری نفوس و مسکن، شامل ۲۵۴ خانوار و ۸۹۱ نفر (۴۴۰ مرد و ۴۵۱ زن) بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). با توجه به مزایای متعددی که در خصوص اثرات ژئوتوریسم بر جوامع محلی انتشار یافته است، انتظار می‌رود بازدیدکنندگان این منطقه نمونه گردشگری نیز، به لحاظ اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی دارای اثرات قابل توجهی بر جامعه محلی باشند.

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مطالعاتی

یافته‌ها و بحث

یافته‌های توصیفی

- توصیف ویژگی‌های شخصی پاسخگویان

نتایج حاصل از بررسی ویژگی‌های شخصی پاسخگویان نشان داد میانگین سنی آن‌ها ۳۴/۴۵ سال بوده و ۶۲ درصد آن‌ها در گروه مردان و ۳۸ درصد در گروه زنان قرار گرفته‌اند. در خصوص وضعیت بعد خانوار نتایج نشان مقدار این متغیر ۴/۲۸ بوده و در این میان کمترین و بیشترین بعد خانوار به ترتیب ۱ نفر و ۹ نفر بوده است. در ارتباط با وضعیت تحصیلی پاسخگویان نتایج نشان داد ۴/۲ درصد آن‌ها بی‌سواد، ۷/۶ درصد دارای تحصیلات در سطح ابتدایی، ۲۵/۲ درصد دارای تحصیلات راهنمایی، ۴۷/۹ درصد دارای تحصیلات متوسطه و دیپلم و ۱۵/۱ درصد تحصیلات دانشگاهی داشته‌اند. نتایج در خصوص وضعیت درآمد پاسخگویان نشان میانگین درآمد خانوارها حدود ۱۵ میلیون تومان در ماه بوده است. در خصوص وضعیت شغلی پاسخگویان نتایج نشان داد ۱/۷ درصد پاسخگویان بیکار، ۱۳/۴ خانه‌دار، ۱۵/۱ درصد دانش‌آموز، دانشجو و سرباز، ۱۸/۵ در بخش کشاورزی، ۳۷ درصد در مشاغل خدماتی، ۲/۵ درصد در بخش صنعتی و ۱۱/۸ درصد در بخش دولتی مشغول به فعالیت بوده‌اند. همچنین در ارتباط با داشتن شغلی فرعی نتایج حاصل شده نشانگر این مهم بود که حدود ۲۰ درصد پاسخگویان دارای شغل فرعی بوده‌اند. در ارتباط با سابقه سکونت پاسخگویان در روستا، یافته‌ها نشان داد میانگین حاصل شده حدود ۲۶ سال بوده است و ۹۵ درصد پاسخگویان به اینترنت دسترسی داشته‌اند و از شبکه‌های مجازی استفاده کرده‌اند.

- اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی

در این مطالعه اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی در قالب سه بعد اصلی توسعه روستایی (توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی) و وضعیت کلی اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی (ترکیب سه بعد مذکور) مورد بررسی قرار گرفته است. لازم به ذکر است برای بررسی اثرات مذکور از جدول توزیع فراوانی و آزمون مقایسه میانگین (آزمون تی تک نمونه‌ای) با لحاظ کردن عدد ۳ به عنوان مبانی آزمون استفاده شده است.

- اثرات اقتصادی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی

نتایج حاصل از بررسی اثرات اقتصادی ژئوتوریسم بر جامعه محلی با استفاده از جدول توزیع فراوانی نشان می‌دهد (جدول ۲) میزان این اثرات از نظر ۲۱ درصد پاسخگویان در سطوح کم و بسیار کم بوده و ۵۲/۹ درصد عنوان کرده‌اند که ژئوتوریسم دارای اثرات متوسط و از نظر ۲۶ درصد پاسخگویان اثرات اقتصادی ژئوتوریسم در سطوح زیاد و بسیار زیاد بوده است. نتایج حاصل از آزمون مقایسه میانگین نشان می‌دهد (جدول ۳) میانگین حاصل شده با مقدار ۲/۹۲۸، به صورت معنی‌داری از میانگین مبنا کمتر است. لذا با توجه به نتایج حاصل شده می‌توان چنین عنوان کرد که اثرات اقتصادی ژئوتوریسم بر جامعه محلی در سطحی پایین‌تر از حد متوسط بوده است. با استناد به یافته‌های حاصل شده می‌توان چنین عنوان کرد که اثرات ژئوتوریسم بر جامعه محلی در خصوص متغیرهایی نظیر درآمد، تعداد شاغلان، افزایش ارزش زمین، ارزش مسکن، سرمایه‌گذاری در روستا، میزان پس انداز، فروش تولیدات محلی، توسعه بازار / فروشگاه / مغازه محلی، اشتغال زنان، تنوع شغلی، خلاقیت و نوآوری و ...، در وضعیت ضعیفی قرار دارد با توجه به ظرفیت بالای جذب گردشگران در این روستا، لازم بات با تدوین برنامه‌های منسجم و کارآمد اثرگذاری اقتصادی ژئوتوریسم ارتقا یابد.

جدول ۲. بررسی وضعیت اثرات اقتصادی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی

مقیاس	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تجمعی
خیلی کم	۵	۴/۲	۴/۲
کم	۲۰	۱۶/۸	۲۱
متوسط	۶۳	۵۲/۹	۷۳/۹
زیاد	۲۶	۲۱/۸	۹۵/۸
بسیار زیاد	۵	۴/۲	۱۰۰
کل	۱۱۹	۱۰۰	-

جدول ۳. وضعیت اثرات اقتصادی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

مبنای آزمون = ۳					
t	درجه آزادی	معنی‌داری	میانگین	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد
-۲/۳۸۵	۱۱۸	۰/۰۱۹	۲/۹۲۸	- ۰/۰۷۱	حد پایین - ۰/۱۳۱
					حد بالا - ۰/۰۱۲

- اثرات اجتماعی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی

در خصوص اثرات اجتماعی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی، نتایج حاصل از جدول توزیع فراوانی نشان می‌دهد (جدول ۴) میزان از نظر ۳۲/۸ درصد پاسخگویان میزان این اثرات در سطوح کم و بسیار کم، ۴۳/۷ درصد بیان نموده‌اند که ژئوتوریسم دارای اثر متوسط و از دیدگاه ۲۳/۵ درصد روستاییان اثرات اجتماعی ژئوتوریسم در سطوح زیاد و بسیار زیاد بوده است. نتایج حاصل شده از آزمون مقایسه میانگین نشان می‌دهد (جدول ۵) میانگین به دست آمده با مقدار ۳/۳۱، به صورت معنی‌داری بیشتر از میانگین مبنا بوده است. لذا با این اوصاف می‌توان چنین بیان نمود اثرات اجتماعی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی بالاتر از سطح متوسط است. در واقع با توجه به نتایج حاصل شده می‌توان چنین استنباط نمود که علی‌رغم اثرات ضعیف ژئوتوریسم بر جامعه محلی، این پدیده گردشگری بر متغیرهای اجتماعی نظیر ماندگاری جمعیت در روستا، مشارکت و همکاری اهالی روستا در کارهای گروهی، میزان اعتماد اهالی به یکدیگر، احیای آداب و رسوم سنتی، ارتقای انگیزه پیشرفت، ارتقای روحیه مهمان نوازی و آگاهی روستاییان اثرات قابل توجهی را بر جای نهاده است و این مهم می‌تواند در روند توسعه آتی توسعه ژئوتوریسم در محدوده مورد مطالعه اثرات بسزایی را داشته باشد.

جدول ۴. بررسی وضعیت اثرات اجتماعی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی

مقیاس	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تجمعی
خیلی کم	۹	۷/۶	۷/۶
کم	۳۰	۲۵/۲	۳۲/۸

متوسط	۵۲	۴۳/۷	۷۶/۵
زیاد	۲۰	۱۶/۸	۹۳/۳
بسیار زیاد	۸	۶/۷	۱۰۰
کل	۱۱۹	۱۰۰	-

جدول ۵. وضعیت اثرات اجتماعی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

مینای آزمون = ۳						
t	درجه آزادی	معنی‌داری	میانگین	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد	
					حد پایین	حد بالا
۷/۵۴۶	۱۱۸	۰/۰۰۰	۳/۳۱	۰/۳۱	۰/۲۳۹	۰/۳۹۲

- اثرات زیست‌محیطی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی

نتایج حاصل از جدول توزیع فراوانی در خصوص بررسی اثرات زیست‌محیطی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی نشان می‌دهد (جدول ۶) میزان از نظر ۱۸/۵ درصد از پاسخگویان میزان این اثرات در سطوح کم و بسیار کم بوده است و ۵۳/۸ درصد بیان کرده‌اند که ژئوتوریسم دارای اثرات زیست‌محیطی متوسط و از نظر ۲۷/۷ درصد پاسخگویان اثرات زیست‌محیطی ژئوتوریسم در سطوح زیاد و بسیار زیاد بوده است. نتایج حاصل از آزمون مقایسه میانگین نشانگر این مهم است (جدول ۷) که میانگین اثرات زیست‌محیطی ژئوتوریسم با مقدار ۳/۳۳۷، به صورت معنی‌داری از بیشتر میانگین نشانگر این مهم است. بنابراین با توجه به یافته‌های مذکور می‌توان بیان نمود که اثرات زیست‌محیطی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی مورد مطالعه، بالاتر از سطح متوسط است. یافته حاصل شده نشانگر توجه جامعه محلی با متغیرهای پایداری زیست‌محیطی مانند رعایت بهداشت در محیط روستا، دفع بهداشتی آب‌های سطحی، ارتقای سطح آگاهی زیست‌محیطی، احترام به محیط زیست، مدیریت پسماند (جمع‌آوری و دفن) و حفاظت از جاذبه‌های گردشگری است. توجه به حفاظت و حراست از محیط زیست می‌تواند زمینه‌ساز استفاده بهینه و پایدار از ظرفیت جامعه محلی نظیر ژئوتوریسم است.

جدول ۶. بررسی وضعیت اثرات زیست‌محیطی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی

مقیاس	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تجمعی
خیلی کم	۲	۱/۷	۱/۷
کم	۲۰	۱۶/۸	۱۸/۵
متوسط	۶۴	۵۳/۸	۷۲/۳
زیاد	۲۱	۱۷/۶	۸۹/۹
بسیار زیاد	۱۲	۱۰/۱	۱۰۰
کل	۱۱۹	۱۰۰	-

جدول ۷. وضعیت اثرات زیست‌محیطی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

مینای آزمون = ۳						
t	درجه آزادی	معنی‌داری	میانگین	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد	
					حد پایین	حد بالا
۵/۳۹۲	۱۱۸	۰/۰۰۰	۳/۳۳۷	۰/۳۳۷	۰/۲۱۳	۰/۴۶۱

- اثرات کلی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی

نتایج حاصل از بررسی اثرات کلی (ترکیب اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی ژئوتوریسم) بر جامعه محلی نشانگر این مطلب است (جدول ۸) که از نظر ۲۱ درصد پاسخگویان اثرات کلی ژئوتوریسم در سطوح کم و بسیار کم، از نظر ۶۷/۲ درصد میزان این اثرات در سطح متوسط و ۱۱/۸ درصد عنوان کرده‌اند که اثرات کلی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی در سطوح زیاد و بسیار زیاد بوده است. نتایج حاصل از آزمون مقایسه میانگین در خصوص اثرات کلی ژئوتوریسم بر جامعه محلی نشانگر این مهم است (جدول ۹) که میانگین محاسبه شده با مقدار ۳/۱۲۴، به صورت معنی‌داری بالاتر از میانگین مینا بوده است. لذا با توجه به نتایج حاصل شده

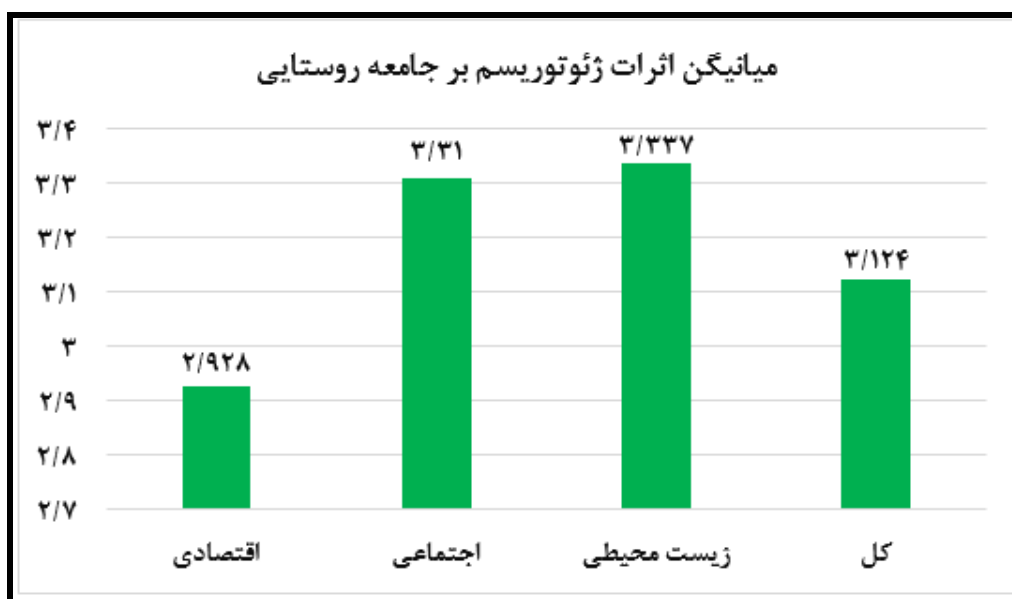
می‌توان چنین بیان کرد که اثرات کلی ژئوتوریسم بر جامعه محلی بالاتر از سطحی متوسط است. همچنین نتایج حاصل از مقایسه اثرات ژئوتوریسم بر ابعاد مختلف توسعه روستایی با استفاده از آماره میانگین نشان می‌دهد (شکل ۲) بیشترین و کمترین اثر به ترتیب به ابعاد زیست‌محیطی و اقتصادی اختصاص یافته است.

جدول ۸. بررسی وضعیت اثرات کلی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی

مقیاس	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تجمعی
خیلی کم	۵	۴/۲	۴/۲
کم	۲۰	۱۶/۸	۲۱
متوسط	۸۰	۶۷/۲	۸۸/۲
زیاد	۱۰	۸/۴	۹۶/۶
بسیار زیاد	۴	۳/۴	۱۰۰
کل	۱۱۹	۱۰۰	-

جدول ۹. وضعیت اثرات کلی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

مبنای آزمون = ۳						
t	درجه آزادی	معنی‌داری	میانگین	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد	
					حد پایین	حد بالا
۴/۳۳۳	۱۱۸	۰/۰۰۰	۳/۱۲۴	۰/۱۲۴	۰/۰۶۷	۰/۱۸۲

شکل ۲. مقایسه اثرات ژئوتوریسم بر ابعاد و کلیت توسعه روستایی

یافته‌های تحلیلی

- شناسایی عوامل مرتبط با اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی

با توجه به اهمیت فزاینده توسعه ژئوتوریسم بر جوامع محلی، یکی از مهم‌ترین مباحثی که در توسعه میزان اثرگذاری آن از اهمیت بسزایی برخوردار است، شناسایی عوامل مرتبط با ژئوتوریسم و بررسی میزان اثرات عوامل مختلف بر آن است. نتایج پژوهش در خصوص بررسی ارتباط میان اثرات ژئوتوریسم بر جامعه محلی به عنوان وابسته با متغیرهای مستقل پژوهش با استفاده از ضرایب همبستگی (پیرسون و اسپیرمن) نشان داد (جدول ۱۰) در میان ۱۹ متغیر مورد بررسی، پنج متغیر سابقه سکونت در روستا، حمایت

مالی بخش دولتی، سرمایه اجتماعی جامعه محلی، همکاری فعال مدیران روستایی با اهالی روستا و همکاری فعالانه اهالی در زمینه گردشگری به ترتیب با ضرایب همبستگی ۰/۲۷۸، ۰/۳۴۶، ۰/۲۶۷، ۰/۲۰۹ و ۰/۳۲۶، دارای ارتباط آماری معنادار با متغیر وابسته پژوهش بوده‌اند. دقت در جهت ارتباط متغیرهای مذکور با متغیر وابسته نشانگر این ارتباط آماری مثبت این متغیرها با اثرگذاری ژئوتوریسم بر جامعه روستایی است. به این مفهوم که با افزایش و کاهش میزان این متغیرها، سطح اثرگذاری ژئوتوریسم نیز افزایش و کاهش می‌یابد. با این اوصاف از متغیرهای شناسایی شده می‌توان به عنوان عوامل مرتبط با اثرگذاری ژئوتوریسم بر جامعه روستایی یاد کرد. با این وجود در راستای شناسایی عوامل کلیدی موثر بر توسعه اثرگذاری ژئوتوریسم بر جامعه محلی یکی از پرکاربردترین روش‌ها، استفاده از رگرسیون خطی است که در ادامه به آن پرداخته شده است.

جدول ۱۰. بررسی همبستگی بین متغیرهای مستقل با اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی

مؤلفه‌ها	ضریب همبستگی اسپیرمن	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی‌داری
سن	-	۰/۰۹۸	۰/۲۹۰
بعد خانوار	-	۰/۰۳۶	۰/۶۹۶
درآمد	-	۰/۱۵۴	۰/۰۹۴
سابقه سکونت در روستا	-	۰/۲۷۸*	۰/۰۲۸
جنس	۰/۰۶۰	-	۰/۵۱۴
تحصیلات	۰/۰۹۸	-	۰/۲۸۷
شغل اصلی	۰/۰۲۱	-	۰/۸۲۲
شغل فرعی	۰/۰۵۱	-	۰/۵۸۰
دسترسی به اینترنت	۰/۰۲۳	-	۰/۸۰۴
استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۰/۰۲۳	-	۰/۸۰۴
تبلیغات از طریق شبکه‌های اجتماعی (فضای مجازی)	۰/۰۲۲	-	۰/۷۲۶
تبلیغات از طریق گردشگران	۰/۱۵۱	-	۰/۱۰۲
تبلیغات از طریق رسانه‌های جمعی	۰/۰۸۶	-	۰/۳۵۳
حمایت مالی بخش دولتی	۰/۳۴۶*	-	۰/۰۰۰
سرمایه گذاری مالی بخش خصوصی	۰/۱۴۹	-	۰/۱۰۵
سرمایه اجتماعی جامعه محلی	۰/۲۶۷**	-	۰/۰۰۳
برگزاری دوره‌های آموزشی فعالیت در بخش گردشگری	۰/۱۶۱	-	۰/۰۸۱
همکاری فعال مدیران روستایی با اهالی روستا	۰/۲۰۹*	-	۰/۰۲۳
همکاری فعالانه اهالی در زمینه گردشگری	۰/۳۲۶**	-	۰/۰۰۰

* سطح معنی‌داری ۹۵ درصد، ** سطح معنی‌داری ۹۹ درصد

- شناسایی تعیین‌کننده‌های توسعه اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی

بعد از بررسی ارتباط میان متغیرهای پژوهش (متغیرهای مستقل و متغیر وابسته) و شناسایی متغیرهای مستقل کلیدی مرتبط با اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی، با اتکا به رگرسیون خطی (با استفاده از روش گام به گام^۱)، اقدام به شناسایی تعیین‌کننده‌های متغیر وابسته شده است (جدول ۱۱). در راستای این هدف، پنج متغیر دارای ارتباط آماری معنی‌دار با اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی، وارد مدل شده‌اند. نتایج حاصل شده نشان می‌دهد میزان ضریب همبستگی چندگانه مدل برازش شده (R) مدل برآورد شده ۰/۵۴۳ بوده و نشان‌دهنده همبستگی قابل قبول میان متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش است. همچنین با توجه به ضریب تعیین حاصل شده (R Square) می‌توان عنوان نمود که مدل مذکور توانسته است ۲۷/۷ درصد از واریانس اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی را تبیین نماید.

¹ Stepwise

جدول ۱۱. خلاصه آماره‌های مربوط به برازش مدل

ضریب همبستگی چندگانه	مجدور ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای استاندارد برآورد
۰/۵۴۳	۰/۲۹۵	۰/۲۷۷	۰/۲۶۸

برای بررسی معناداری مدل برازش شده، از نتایج تحلیل واریانس استفاده شد. نتایج نشانگر این مهم است (جدول ۱۲) که مقدار F حاصل شده (۱۶/۰۶۸) در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنادار است. با این وجود کوچک‌تر بودن مقدار مجموع مجزورات باقیمانده نسبت به مجموع مجزورات رگرسیونی نشان‌دهنده قدرت پیشگویی و پیشبینی نسبتاً ضعیف مدل در توضیح تغییرات اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی است.

جدول ۱۲. نتایج تحلیل واریانس برای بررسی برازش مدل

مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معنی‌داری
۳/۴۶۳	۳	۱/۱۵۴	۱۶/۰۶۸	۰/۰۰۰
۸/۲۶۲	۱۱۵	۰/۰۷۲		
۱۱/۷۲۵	۱۱۸			

* متغیر وابسته: اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی

یافته‌های حاصل شده از بررسی ضرایب تأثیر رگرسیونی متغیرهای مستقل بر اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی نشان می‌دهد (جدول ۱۳)، در میان پنج متغیر دارای ارتباط آماری معنادار با اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی، سه متغیر حمایت مالی بخش دولتی، همکاری فعالانه اهالی در زمینه گردشگری و همکاری فعال مدیران روستایی با اهالی روستا، وارد مدل نهایی شده‌اند و در تبیین واریانس اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی به عنوان متغیر وابسته پژوهش مؤثر بوده‌اند و دو متغیر سابقه سکونت در روستا و سرمایه اجتماعی جامعه محلی، در مدل نهایی قرار نگرفته‌اند و به نوعی حذف شده‌اند. قضاوت در خصوص سهم هر یک از متغیرهای مستقل پژوهش در تبیین تغییرات اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی را باید به ضرایب رگرسیونی استاندارد شده واگذار نمود. چراکه هرچقدر ضریب بتای یک متغیر بیش‌تر باشد، نقش و اثر آن در پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته بیشتر است. بنابراین، متغیرهای اثرگذار بر متغیر وابسته پژوهش به ترتیب میزان ضرایب رگرسیونی استاندارد شده عبارت‌اند از: همکاری فعالانه اهالی در زمینه گردشگری (۰/۴۷۳)، حمایت مالی بخش دولتی (۰/۴۲۹) و همکاری فعال مدیران روستایی با اهالی روستا (۰/۲۲۸). در تفسیر نتایج حاصل شده براساس ضرایب رگرسیونی استاندارد شده در خصوص متغیر همکاری فعالانه اهالی در زمینه گردشگری، می‌توان چنین بیان نمود که تغییر یک واحد انحراف استاندارد در متغیر همکاری فعالانه اهالی در زمینه گردشگری، باعث تغییر ۰/۴۷۳ واحد انحراف استاندارد در اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی می‌شود. با توجه به نتایج تحلیل رگرسیونی، معادله خطی حاصل شده به شکل زیر می‌باشد:

$$Y = 2/426 + 0/429 X_1 + 0/473 X_2 + 0/228 X_3$$

به ترتیب: $Y =$ اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی، $X_1 =$ حمایت مالی بخش دولتی، $X_2 =$ همکاری فعالانه اهالی در زمینه گردشگری، $X_3 =$ همکاری فعال مدیران روستایی با اهالی روستا.

جدول ۱۳. نتایج تحلیل رگرسیون در ارتباط با عوامل مؤثر بر اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی

درصد معناداری	t	ضرایب تأثیر رگرسیونی استاندارد نشده ^۱		ضرایب تأثیر رگرسیونی استاندارد شده ^۲
		Beta	خطای استاندارد	
۰/۰۰۰	۲۶/۴۴۹	-	۰/۰۹۹	۲/۶۲۶
۰/۰۰۰	۵/۳۴۶	۰/۴۲۹	۰/۰۲۶	۰/۱۲۸
۰/۰۰۰	۴/۲۱۵	۰/۴۷۳	۰/۰۳۳	۰/۱۲۸
۰/۰۴۸	۱/۹۹۶	۰/۲۲۸	۰/۰۳۶	۰/۰۷۲

متغیر وابسته: اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی

^۱ - Unstandardized Coefficients

^۲ - Standardized Coefficients

نتیجه‌گیری

امروزه اکثر سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و مدیران برای برون رفت از چالش‌های موجود و بهبود وضعیت سایر ابعاد و جوانب زندگی شهروندان، سعی دارند از منابع در دسترس استفاده بهینه‌تری را به عمل بیاورند. ژئوتوریسم از مهم‌ترین ظرفیت‌هایی است که با توجه به ماهیت آن، بهره‌مندی بهینه از آن می‌تواند ضامن توسعه پایدار مقاصد گردشگری و همچنین منبع کلیدی برای تقویت و توسعه اقتصادی و اجتماعی اجتماعات محلی باشد. منطقه نمونه گردشگری قوری قلعه به واسطه جذابیت طبیعی و انسانی واقع شده در آن (به ویژه قرار گرفتن غار قوری قلعه)، سالانه پذیرای هزاران بازدیدکننده از سایر نقاط کشور و حتی خارج از کشور است. با توجه به تردد تعداد قابل توجه گردشگران در این منطقه نمونه گردشگری، سوالی که در هر ذهن جستجوگری نمایان می‌گردد این است که این گردشگران بر روند زندگی جامعه محلی ساکن در منطقه نمونه گردشگری قوری قلعه چه تأثیراتی را بر جای گذاشته‌اند و با اتکا به چه عواملی می‌توان این اثرگذاری را تقویت نمود؟

نتایج پژوهش در خصوص اثرات ژئوتوریسم بر بعد اقتصادی توسعه روستایی نشان داد میزان این اثرگذاری پایین‌تر از سطح متوسط بوده است. به عبارتی دیگر اثرات ژئوتوریسم بر میزان درآمد، پس‌انداز، تعداد شاغلان، ارزش زمین و مسکن، جذب سرمایه‌گذاری، فروش تولیدات محلی، توسعه بازارها / فروشگاه / مغازه محلی، میزان ریسک‌پذیری، خلاقیت و نوآوری، زیرساخت‌های اقتصادی و دیگر متغیرهای اقتصادی منطقه نمونه گردشگری قوری قلعه، در وضعیت مطلوبی قرار ندارد. نتایج حاصل شده این بخش از پژوهش، برخلاف نتایج مطالعات جمینی و همکاران (۱۳۹۶)، پور ریحان و همکاران (۱۳۹۸) و کاریلو - هرماندز و همکاران (۲۰۲۴) است که نشانگر اثرات قابل توجه اقتصادی ژئوتوریسم بر جوامع محلی بوده‌اند. در خصوص اثرات اجتماعی ژئوتوریسم بر جامعه روستایی نتایج نشانگر اثرگذاری بالای ژئوتوریسم بر جامعه میزبان بوده است. این اثرگذاری را می‌توان به تأثیر ژئوتوریسم بر متغیرهایی نظیر کمک به ماندگاری جمعیت، افزایش گرایش به ادامه تحصیل در میان جوانان، ارتقای مشارکت، آگاهی، همکاری و اعتماد اهالی، کمک به احیای آداب و رسوم سنتی، ارتقای انگیزه پیشرفت و روحیه مهمان‌نوازی روستاییان، نسبت داد. با توجه به اینکه دیوسالار (۱۳۹۲) و جمینی و همکاران (۱۳۹۶) در مطالعات خود بر اثرات قابل توجه ژئوتوریسم بر جوامع محلی تأکید کرده‌اند، نتایج حاصل شده این بخش از پژوهش، با مطالعات مذکور همسو است. در رابطه با اثرات ژئوتوریسم بر بعد زیست‌محیطی توسعه روستایی، نتایج نشانگر اثر قابل توجه آن بر متغیرهای زیست‌محیطی نظیر توجه روستاییان به رعایت بهداشت در محیط روستا، دفع بهداشتی آب‌های سطحی، افزایش آگاهی زیست‌محیطی، احترام به محیط زیست، مدیریت پسماند (جمع‌آوری و دفن) و حفاظت از جاذبه‌های گردشگری است. از آنجایی که دیوسالار (۱۳۹۲)، اکبری‌ان (۱۴۰۰) و اوبرادوویچ و همکاران (۲۰۲۳)، در مطالعات خود بر اثرات زیست‌محیطی مثبت گردشگری در مقاصد گردشگری تأکید کرده‌اند، لذا نتایج حاصل شده این بخش از پژوهش با مطالعات مذکور همسو است. در ارتباط با وضعیت کلی اثرات ژئوتوریسم بر جامعه روستایی، نتایج نشان داد میانگین حاصل شده به صورت معناداری بالاتر از حد مینا بوده است. به این مفهوم که روی هم رفته ژئوتوریسم بر وضعیت کلی توسعه روستایی در جامعه محلی دارای اثر قابل توجهی بوده است. با توجه به اینکه پژوهشگرانی نظیر دربان آستانه و همکاران (۱۴۰۰)، اوبرادوویچ و همکاران (۲۰۲۳)، سانتی و همکاران (۲۰۲۴) و کاریلو - هرماندز و همکاران (۲۰۲۴)، در مطالعات خود بر اثرات مثبت ژئوتوریسم بر روند توسعه جوامع ساکن در مقاصد گردشگری اذعان کرده‌اند، لذا نتایج این بخش از پژوهش، با مطالعات مذکور مطابقت دارد.

در راستای ارتقای سطح اثرگذاری ژئوتوریسم بر جامعه محلی، شناسایی عوامل مرتبط با ژئوتوریسم، که در زمینه آن خلأ مطالعات شدیدی وجود دارد، نشان داد پنج متغیر سابقه سکونت در روستا، حمایت مالی بخش دولتی، سرمایه اجتماعی جامعه محلی، همکاری فعال مدیران روستایی با اهالی روستا و همکاری فعالانه اهالی در زمینه گردشگری، دارای ارتباط آماری معنی‌دار با اثرگذاری ژئوتوریسم بر جامعه محلی بوده‌اند. این نتایج نشانگر این مهم است که افرادی که سابقه سکونت بیشتری در روستا دارند، در زمینه بهره‌مندی از مزایای گردشگری از تجربه بیشتری برخوردار هستند و هرچه قدر مقدار و سطح دیگر متغیرها افزایش یابد، اثرگذاری ژئوتوریسم بر جامعه محلی بیشتر می‌شود و بالعکس. در خصوص عوامل کلیدی ارتقای سطح اثرگذاری ژئوتوریسم بر جامعه محلی در مدل نهایی رگرسیونی پژوهش، نتایج نشان داد سه متغیر همکاری فعالانه اهالی در زمینه گردشگری، حمایت مالی بخش دولتی و همکاری فعال مدیران روستایی با اهالی روستا، دارای بیشترین اثر بر متغیر وابسته پژوهش بوده‌اند. از آنجایی که ذکاوت و همکاران (۱۴۰۳) در مطالعه خود بر عوامل شناخته شده در پژوهش حاضر به عنوان عوامل اثرگذار بر توسعه اثرات

ژئوتوریسم بر جامعه محلی تأکید کرده‌اند، لذا نتایج این بخش از پژوهش با مطالعه مذکور همسو می‌باشد. با این اوصاف متناسب با نتایج حاصل شده تهیه و اجرای برنامه‌های توسعه ژئوتوریسم با همکار و مشارکت جامعه محلی، حمایت مادی و معنوی بخش دولتی از فعالان بخش ژئوتوریسم به شیوه‌های موثر مانند تخصیص اعتبارات بانکی بدون بهره و یا با بهره پایین، تقویت همکاری میان مدیران روستایی با اهالی روستا در زمینه فعالیت‌های مرتبط با ژئوتوریسم، می‌تواند در افزایش اثرگذاری ژئوتوریسم بر توسعه جامعه محلی نقش کلیدی را ایفا نمایند. لازم به ذکر است در فرایند انجام پژوهش محدودیت‌هایی نظیر سطح اعتماد پایین جامعه محلی به محققان وجود داشته است. چراکه آن‌ها عنوان کرده‌اند در زمینه‌های متعددی برای تکمیل پرسشنامه با محققان همکاری کرده‌اند و هیچ نتیجه‌ای برای روستا نداشته است. از دیگر محدودیت‌های پژوهش می‌توان به هزینه مالی بالای پژوهش‌های میدانی اشاره کرد. در راستای توسعه مطالعات مرتبط با موضوع مورد مطالعه پیشنهادها و پژوهشی زیر ارائه می‌شود: شناسایی عوامل بازدارنده توسعه ژئوتوریسم در جوامع محلی؛ شناسایی پیشران‌های کلیدی موثر بر توسعه ژئوتوریسم در جوامع محلی.

تقدیر و تشکر

این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته ژئومورفولوژی گرایش ژئومورفولوژی و آمایش محیط بوده که در دانشگاه کردستان از آن دفاع شده است.

منابع

- اکبریان، محمد. (۱۴۰۰). ارزیابی اثرات زیست‌محیطی توسعه ژئوتوریسم در جزیره هرمز. *پژوهش‌های ژئومورفولوژی کمی*، ۱۰(۱)، ۳۹-۲۰. https://www.geomorphologyjournal.ir/article_۱۳۴۵۴۹.html?lang=fa
- جمینی، داود؛ جوان، فرهاد و حیدریان، بیتا. (۱۴۰۳). شناسایی چالش‌ها و راهکارهای توسعه ژئوتوریسم در سکونتگاه‌های روستایی منتخب در استان‌های کردستان، کرمانشاه و همدان. *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۱۳(۵۱)، ۲۳۷-۲۱۵. <https://doi.org/۱۰.۲۲۰۸۰/jtpd.۲۰۲۴.۲۸۱۵۹.۳۹۴۳>
- جمینی، داود؛ سالاری، ممد و شهابی، هیمن. (۱۳۹۶). تبیین اثرات ژئوتوریسم بر توسعه کارآفرینی در روستا - شهر قوری قلعه با رویکرد معادلات ساختاری. *جغرافیا و پایداری محیط*، ۱۷(۱)، ۹۷-۱۱۰. https://ges.razi.ac.ir/article_۷۵۷.html
- خسروی، سمیه. (۱۳۹۱). توانمندی‌های ژئوتوریسم در توسعه روستای ایبانه. *فصلنامه علمی- پژوهشی اطلاعات جغرافیایی «سپهر»*، ۲۱(۲۱)-۸۴: ۴۳-۴۷.
- دربان آستانه، علیرضا؛ محمدزاده لاریجانی، فاطمه؛ اصفهانی، مجید و غلامی، علی. (۱۴۰۰). نقش گردشگری دانش محور در توسعه جوامع محلی (مطالعه موردی: ژئوپارک قشم). *گردشگری و توسعه*، ۱۰(۱)، ۱۸۹-۲۰۲. <https://doi.org/۱۰.۲۲۰۳۴/jtd.۲۰۱۹.۱۹۰۵۸۳.۱۷۷۰>
- دیوسالار، اسداله. (۱۳۹۲). بررسی نقش ژئوتوریسم در توسعه پایدار فرهنگی شهرهای ساحلی. *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۳(۸)، ۹۸-۷۹. https://gps.gu.ac.ir/article_۵۶۶۶.html
- ذکوت، میثم؛ مومنیان، آرزو؛ دولتشاهی، زینب و حبیبی، میرسالار. (۱۴۰۳). آینده پژوهی پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوسایت و ژئوتوریسم در استان لرستان. *فصلنامه چشم‌انداز شهرهای آینده*، ۵(۲): ۱۷۵-۱۹۹. <http://jvfc.ir/article-۱-۳۸۶-fa.html>
- صفوی، سید راشد؛ اروچی، حسن؛ علیزاده، محمد و زمانیان، احسان. (۱۳۹۸). سنجش و ارزیابی اثرات و ارتباطات بین ژئوتوریسم و توسعه روستایی مطالعه موردی: روستاهای پیرامون کال سردر در شهرستان طبس. *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۹(۳۴)، ۱۹۴-۱۷۳. <https://doi.org/۱۰.۳۰۴۸۸/gps.۲۰۲۰.۱۰۲۶۰۹>
- قادرمرزی، حامد؛ جمینی، داود و جمشیدی، علیرضا. (۱۳۹۴). واکاوی اثرات گردشگری بر توسعه نواحی روستایی مورد: روستای قوری قلعه، *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۴(۱۴): ۱۱۱-۱۲۷. <https://serd.khu.ac.ir/article-۱-۲۵۸۳-fa.html>
- قنبری، ابوالفضل؛ حجازی، میر اسدالله و قنبری، محمد. (۱۳۹۲). ارزیابی توانمندی زمین گردشگری مکان‌های ژئومورفولوژیکی موجود در روستای کندوان. *مسکن و محیط روستا*، ۳۲(۱۴۱): ۱۰۹-۱۱۹. <http://jhre.ir/article-۱-۳۱۳-fa.html>

- کریم پور ریحان، مجید؛ ناصری، حمیدرضا و دانش، عابد. (۱۳۹۸). امکان‌سنجی پتانسیل‌های اکوتوریسم و ژئوتوریسم و تأثیر آن بر افزایش توان اقتصادی مردم بومی مناطق بیابانی (مطالعه موردی: منطقه جنوب گرمسار). *فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)*، ۹(۳۵)، ۸۱-۹۱. <https://dor.isc.ac/dor/۲۰.۱۰۰۱.۱.۲۲۲۸۶۴۶۲.۱۳۹۸.۹.۳.۳۰.۸.۹۱>
- مختاری، داود. (۱۳۹۳). اصول موضوعه دانش ژئومورفولوژی و جایگاه ژئوتوریسم (نقدی در حوزه دانش ژئومورفولوژی ایران). *جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی*، ۲۵(۱)، ۹۱-۱۰۸. <https://dorl.net/dor/۲۰.۱۰۰۱.۱.۲۰۰۸۵۳۶۲.۱۳۹۳.۲۵.۱.۱۱.۳.۹۱-۱۰۸>
- Bellia, C., Pilato, M & Seraphin, H (2021). Determining tourism drivers and followers: a methodological approach, *Anatolia*, <https://doi.org/10.1080/13032917.2021.1916549>.
- Carrillo-Hernández, Y. M., Ríos-Reyes, C. A., & Villarreal-Jaimes, C. A. (2024). Geotourism and Geoeducation: A Holistic Approach for Socioeconomic Development in Rural Areas of Los Santos Municipality, Santander, Colombia. *Geoheritage*, 16(4), 1-26. <https://doi.org/10.1007/s12371-024-00974-6>.
- Carrión-Mero, Paúl, César Borja-Bernal, Gricelda Herrera-Franco, Fernando Morante-Carballo, María Jaya-Montalvo, Alfonso Maldonado-Zamora, Nataly Paz-Salas, and Edgar Berrezueta. (2021). Geosites and Geotourism in the Local Development of Communities of the Andes Mountains. A Case Study. *Sustainability*, 13, no. 9: 4624. <https://doi.org/10.3390/su13094624>
- Chen, P., Clarke, N., & Hracs, B. J. (2022). Urban-rural mobilities: The case of China's rural tourism makers. *Journal of Rural Studies*, 95, 402-411. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2022.09.017>.
- Ghaderzadah, H., Deghani, A. & Jamini, D. (2023). Rural elites; the causes of migration and attracting their participation in the process of rural development with thematic analysis approach (Case Study: Kurdistan Province). *Journal of Research & Rural Planning*, 12(4), 79-98. <http://dx.doi.org/10.22067/jrrp.v12i4.2309-1087>.
- Gittins, P., & McElwee, G. (2023). Constrained rural entrepreneurship: Upland farmer responses to the socio-political challenges in England's beef and sheep sector. *Journal of Rural Studies*, 104, 103141. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2023.103141>.
- Jamini, D., & Deghani, A. (2024). An Analysis of Rural Tourism Marketing Indicators (The Case of Quri Qaleh Village, Ravansar County). *journal of sustainable rural development*, 8(1), 89-102. doi: 10.22034/jsrd.2024.446379.1182
- Krasavac, B. C., Radosavljević, K., & Bradić-Martinović, A. (2018). SWOT analysis of the rural tourism as a channel of marketing for agricultural products in Serbia. *Економика пољопривреде*, 65(4), 1573-1584.
- Liu, C., Dou, X., Li, J., & Cai, L. A. (2020). Analyzing government role in rural tourism development: An empirical investigation from China. *Journal of Rural Studies*, 79, 177-188. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.08.046>.
- Ma, D., Sun, D., & Wang, Z. (2024). Exploring the Rural Revitalization Effect under the Interaction of Agro-Tourism Integration and Tourism-Driven Poverty Reduction: Empirical Evidence for China. *Land*, 13(1), 60.
- Mariam, K., Singh, M., Yaja, M., & Kumar, A. (2024). Negative perception of the local community towards tourism development. *Tourism and hospitality management*, 30(1), 15-25.
- Nordbø, I. (2022). Female entrepreneurs and path-dependency in rural tourism. *Journal of Rural Studies*, 96, 198-206. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2022.09.032>.
- Obradović, S., Stojanović, V. & Lukić, T. (2023). Geotourism and Local Communities: Measuring Residents' Attitudes Toward Sustainable Tourism in the Fruška Gora National Park. *Geoheritage*, 15, 90. <https://doi.org/10.1007/s12371-023-00860-7>
- Ólafsdóttir, Rannveig, and Edita, Tverijonaite. (2018). Geotourism: A Systematic Literature Review. *Geosciences* 8, no. 7: 234. <https://doi.org/10.3390/geosciences8070234>
- Qu, M., & Zollet, S. (2023). Neo-endogenous revitalisation: Enhancing community resilience through art tourism and rural entrepreneurship. *Journal of Rural Studies*, 97, 105-114. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2022.11.016>.
- Santi, T. K., Wisnu., Purwasito, A., Watunglawar, B., Mahfud & Widyasari, R (2024). Development of Geotourism Module Focusing on the Historical Aspects of the Unesco Global Geopark Area (Uggp) Ijen Banyuwangi. *Review of Contemporary Philosophy*, 23, 330-361. <https://reviewofconphil.com/index.php/journal/article/view/62>.
- Verma, V., Ahlawat, R., Ghai, M., & Bansal, S. (2024). Rural tourism in Himachal Pradesh in transition: Challenges for regional sustainability. *Multidisciplinary Reviews*, 7(1), 2024010-2024010.
- Wu, B., Geng, B., Wang, Y., McCabe, S., Liao, L., Zeng, L., & Deng, B. (2022). Reverse entrepreneurship and integration in poor areas of China: Case studies of tourism entrepreneurship in

- Ganzi Tibetan Region of Sichuan. *Journal of Rural Studies*, 96, 358-368.
<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2022.11.012>.
- Yang, X. S., & Xu, H. (2022). Producing an ideal village: imagined rurality, tourism and rural gentrification in China. *Journal of Rural Studies*, 96, 1-10.
<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2022.10.005>.

How to cite this article:

.....,,,,,, &, (2024). Sample areas of tourism and development of local communities (case study: Quri Qaleh village in Kermanshah province). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 19(1), 239-256.

ارجا به این مقاله:

..... ؛ ... ؛ ... ؛ ... و ... (۱۴۰۳). مناطق نمونه گردشگری و توسعه جوامع محلی (مطالعه موردی: روستای قوری قلعه در استان کرمانشاه). فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۹(۱)، ۲۳۹-۲۵۶.